

zoekt een uitlaatklep in de trek naar de grote steden, waar de krottenwijken zich uitbreiden.

In een aantal landen waar de voedselproductie was achtergebleven bij de groei van de bevolking, is men ertoe overgegaan voedsel te importeren. Worden echter importbeperkende maatregelen noodzakelijk geacht, dan kan ook de voedselimport hierdoor worden getroffen. Een andere ingrijpende maatregel, waarbij Peru en andere landen Tunesië en Bolivia zijn voorgegaan, is het afschaffen van de subsidies op de directe levensbehoeften. Dit heeft reeds geleid tot grote sociale onrust, stakingen en massabetogingen. Verlaging van lonen en salarissen is een andere mogelijkheid. In al deze gevallen is een forse stijging van de kosten van levensonderhoud het gevolg.

Daar komt nog iets bij. Waar gebrek is aan kapitaal, is weinig of geen geld beschikbaar bij langdurige droogte, overstromingen en epidemieën. Reeds nu wordt in verscheidene rapporten voor een verheviging van het armoedeprobleem in grote delen van de Derde Wereld gewaarschuwd.

Protectionisme

De economische achteruitgang, die wordt toegeschreven aan een te veel naar buiten gerichte ontwikkeling, aan etnische minderheidsgroepen of aan incompetente en corrupte politici, heeft geleid tot de opkomst van politieke protest bewegingen, maar ook van godsdienstige mahdistische 'crisisbewegingen', zoals die zich eind 1982 in het noordoosten van Nigerië hebben voorgedaan. Het is tot staatsgrepen gekomen van populistische leiders o.a. in Ghana, met soms een militair bewind als mogelijke overgangsfase, zoals eind 1980 in Boven-Volta. Waar militairen aan het bewind waren en wilden blijven, is vanuit de bevolking op een burgerregering aangedrongen, zoals in Peru, Argentinië en Chili. Nieuwe regimes zullen een meer nationaal gericht beleid gaan voeren met een grotere invloed van de staat op economisch terrein en met importsubstitutieprogramma's en nationalisaties, die een stimulans kunnen betekenen voor kleine industrieën en initiatieven in de informele sector.

Naast deze trend in meer nationale richting krijgen delen van de Derde Wereld ook te maken met nieuwe vormen van expansie, hetzij in economische zin, bijv. van Japan, dat niet alleen in Zuidoost-Azië, maar ook in Afrika en Latijns-Amerika zijn markten heeft weten uit te breiden, hetzij in politiek-militaire zin, zoals ontwikke-

lingen in Afrika, Midden-Amerika en elders laten zien, die aan een herleving van de Koude Oorlog doen denken.

De economische crisis heeft ook tot een verandering in de houding van de ontwikkelde landen ten opzichte van de onderontwikkelde landen geleid. Politici uit de Derde Wereld klagen over een toenemend protectionisme van de industrielanden. Deze hebben hen eerst met kapitaal en technische uitrusting geholpen eigen industrieën op te bouwen, maar hebben nu hun markten voor de produkten van deze industrieën gesloten.

Het bestaan van de Europese Gemeenschap lijkt deze trend eerder te versterken dan af te remmen. Bovendien betekent het exportstabilisatiesysteem (Stabex) wel voor de korte termijn een verlichting van de exportperikelen voor de geassocieerde gebieden, maar op lange termijn blokkeert het hun noodzakelijke economische herstructurering. Al in 1975 waren de uitkeringen voor 67,4 pro-

cent het gevolg van de effecten van de crisis op de politiek van de lidstaten. In de medio oktober 1984 aan de Tweede Kamer aangeboden nota 'De kwaliteit van de EG-hulpverlening' wordt dan ook geconstateerd, dat als gevolg van de economische crisis 'het spanningsveld tussen de doelstellingen van de EG-hulp en die van het intern beleid eerder toe- dan afgenomen' is. Wie zou menen dat de huidige crisis een adempauze betekent voor de Derde Wereld, vergist zich. Het heeft er eerder weg van dat zo'n honderd jaar na de conferentie van Berlijn, waar de Verenigde Staten en Europa Zwart Afrika opdeelden, een 'Scramble for the Third World' op gang komt. De Derde Wereld is echter geen object, maar subject. Niet een overheersing van, maar een samenwerking met de Derde Wereld, zoals dat in de beide rapporten van de Commissie-Brandt is bepleit, is een bijdrage op de weg naar bevrijding, zelfstandigheid en self-reliance van wat nu nog de minder-ontwikkelde landen zijn. □

In veel ontwikkelde landen heeft de werkloosheid de laatste jaren een verontrustende omvang aangenomen. Er hopen zich daardoor allerlei sociale en politieke spanningen op, die een uitweg zoeken.

De economische instabiliteit versterkt en verscherpt de maatschappelijke instabiliteit. Zelfbescherming, groepsdenken en nationaal belang lijken de plaats te hebben ingenomen van internationale toenadering en samenwerking.

Dat hiervan de landen van de Derde Wereld het slachtoffer dreigen te worden, omdat de crisis in de ontwikkelde landen blikverengend werkt, heeft ook de in juni 1983 te Belgrado gehouden zesde VN-conferentie voor handel en ontwikkeling, UNCTAD VI, bewezen. Een groot deel van de Derde Wereld, toch al geplaagd door armoede, honger en epidemieën, ziet zijn economische positie drastisch verslechterd. Met tal van voorbeelden is dat in rapporten gestaafd. Het lijkt echter alsof dit onvoldoende tot de rijkere landen doordringt, alsof in crisistijd ontwikkelingsproblematiek tot die activiteiten gaat behoren die verwezen worden naar een tijd van hoogconjunctuur. Hier wreekt zich bovendien dat onze kennis van de Derde Wereld slechts beperkt is. Weliswaar worden we via de media steeds beter geïnformeerd over wat er vandaag in andere gebieden van de wereld plaatsvindt, maar het ontbreekt vaak aan inzicht in de ontwikkelingen op middellange en lange termijn in het verleden om de gebeurtenissen van vandaag te 'plaatsen'. Lange tijd heeft de Derde Wereld onvoldoende

(AVC/VU)

Dr. G. van Roon

aandacht gekregen. De crisis van de jaren dertig, de jaren van de Tweede Wereldoorlog en de spanning tussen Oost en West in de naoorlogse jaren zijn er de oorzaak van geweest dat toen meer is gelet op wat er in dan op wat er buiten Europa gebeurde. Dat dreigt zich nu opnieuw voor te doen. Het is daarom zaak enerzijds de 'witte vlekken' in onze kennis van de geschiedenis van de Derde Wereld op te vullen, anderzijds aandacht te vragen voor de effecten van depressieperiodes in de Derde Wereld, vroeger en nu.

In beide leemten wordt voorzien door een boek dat binnenkort zal verschijnen bij uitgeverij Martinus Nijhoff te Leiden, van de hand van VU-historicus dr. Ger van Roon, getiteld 'Derde Wereld' en Depressie'.

Bij wijze van voorpublicatie publiceert VU-magazine op deze pagina's het laatste hoofdstuk.